

ДЖЕРЕЛА ПОСТАЧАННЯ СИРОВИНИ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОКОМБІНАТІВ ТА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ЗАВОДІВ

Я. А. ГРАБЕК, викладач-стажист
Уманський національний університет

В статті досліджуються джерела постачання тваринницької сировини для вітчизняних підприємств м'ясо- та молокопереробної промисловості. Виявлено суттєве скорочення надходження м'ясної сировини від господарств населення та зростання частки власно виробленої сировини. Частка імпорту у структурі джерел надходження сировини на вітчизняні м'ясопереробні підприємства становить у середньому 20 %. Встановлено значне скорочення надходження молочної сировини від господарств населення та зростання частки сировини, виробленої сільськогосподарськими підприємствами. Стверджується, що наразі оцінити точну кількість імпорту молочної сировини не видається можливим.

Ключові слова: ланцюг вартості, харчова промисловість, м'ясна сировина, молочна сировина, господарства населення, сільськогосподарські підприємства, власна продукція, імпорт

Постановка проблеми. Формування та розвиток ланцюга вартості в аграрному секторі економіки України залежить від повноти і масштабу відновлення господарських зв'язків між сільськогосподарськими товаровиробниками та підприємствами харчової промисловості. Особливо складною є ситуація у тваринницьких підкомплексах АПК – м'ясо- та молокопродуктовому. Скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин та виробництва м'ясної і молочної сировини, надмірний експорт зернової продукції на тлі збільшення імпорту готової м'ясної та молочної продукції є причиною триваючої стагнації м'ясо- та молокопереробної промисловості України. Тому чітка оцінка джерел постачання сировини для вітчизняних м'ясокомбінатів та молокопереробних заводів, та розробка на її основі заходів, спрямованих на ліквідацію та недопущення в майбутньому існуючих дефіцитів сировини, є важливим дослідницьким завданням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стан та перспективи розвитку харчової промисловості в цілому та її окремих галузей є актуальним напрямом досліджень вітчизняних науковців і практиків. Серед останніх публікацій на дану тематику слід виділити роботи Россохи В. і Петриченка О. А. [1], Хрип'юк В. І. [2], Шевченко А. В. і Табачук Н. О. [3], Коваленко О. В. і Лисенко Г. П. [4], Захарчука О. В. [5], Коваленко О. В. і Яценко Л. О. [6], Власенко І. і Семко Т. [7], Баль-Прилиппко Л., Ніколаєнко М., Чередніченко О., Даниленко С. і Степасюк Л. [8], Гладій М. Р. і Просович О. П. [9],

Михайленко О. В. [10], Ужви А. М. [11] та ін. Однак, триваюча стагнація як тваринницьких галузей сільського господарства, так і м'ясо- та молокопереробної промисловості України, вказують на необхідність подальшої наукової розробки досліджуваної проблематики.

Методика досліджень. Методичною та теоретичною основами дослідження є економічна теорія, наукові розробки вітчизняних вчених із проблем розвитку харчової промисловості, зовнішньої торгівлі тощо. У процесі дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний, емпіричний, рядів динаміки, порівняння, середніх величин, графічний та ін.

Результати досліджень. У джерелах постачання тваринницької сировини для вітчизняних підприємств м'ясопереробної промисловості сталися помітні зміни (табл. 1, рис. 1).

Табл. 1. Надходження продукції тваринництва на м'ясопереробні підприємства, що займалися її переробкою, тис. тонн*

Джерело надходження	В середньому за період, років					
	2004–2006	2007–2009	2010–2012	2013–2015	2016–2018	2019–2021
Куплено у сільськогосподарських підприємств	292,4	351,3	383,8	414,0	316,9	275,4
Куплено у господарств населення	207,3	196,3	58,0	28,3	24,1	14,4
Надійшло на переробку власно вирощених переробними підприємствами тварин	155,4	628,6	923,9	1212,6	1314,6	1504,5
Прийнято на давальницьких засадах	14,5	54,1	38,2	20,9	41,4	37,9
Всього	669,6	1230,3	1403,8	1675,8	1697,0	1832,2

Примітка. * – розраховано автором за даними [12]

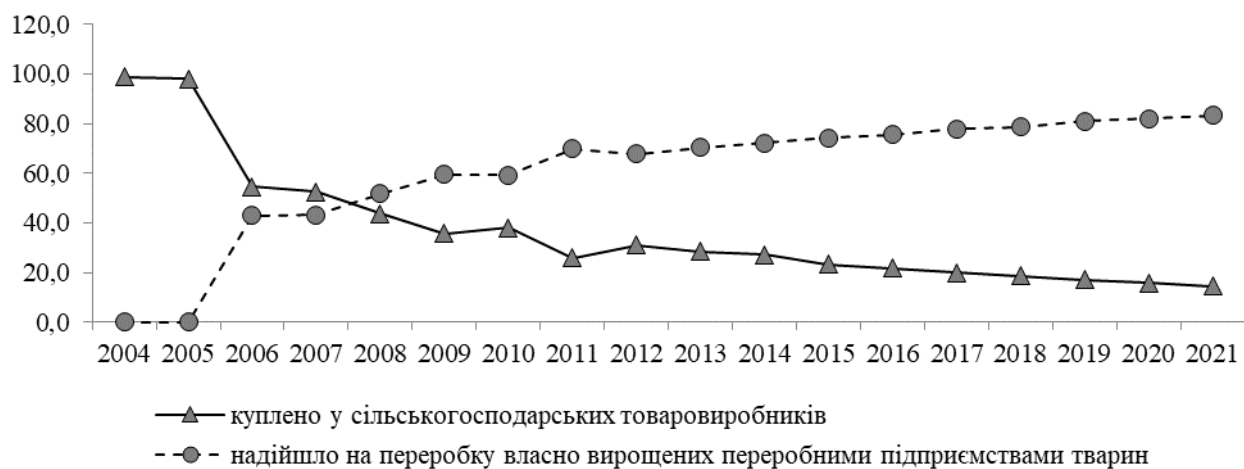

Рис. 1. Структура джерел надходження продукції тваринництва на м'ясопереробні підприємства, що займалися її переробкою, %*

Примітка. * – розраховано автором за даними [12]

Перш за все слід відмітити позитивну тенденцію – впродовж досліджуваного періоду мало місце стійке зростання надходження сировини на м'ясопереробні підприємства. За 18 років даний показник зріс у 4,2 рази. Іншою помітною зміною стало суттєве скорочення надходження сировини від сільськогосподарських товаровиробників. Переважно за рахунок продукції, виробленої в господарствах населення – у 15,1 рази. Натомість, зросла квота власно виробленої переробними підприємствами сировини – з 0 % в 2004 р. до 83,3 % у 2021 р.

Як з'ясувалося, надзвичайно важким дослідницьким завданням є встановлення обсягів сировини, що надходить на вітчизняні м'ясопереробні підприємства по імпортних каналах постачання. Наразі в матеріалах Державної служби статистики України немає точної інформації, яка кількість живої худоби та м'яса первинної переробки надходить на вітчизняні м'ясопереробні заводи. Достеменно відомо лише про обсяги відповідного імпорту продукції за класифікацією УКТ ЗЕД. Ми припускаємо, що:

- серед живих тварин, що імпортуються, на забій надходить не племінна велика та мала рогата худоба, свині. Однак, якщо для коду 102000000 (велика рогата худоба, жива) вказуються тварини для забою (коди 102292100, 102294100, 102295100, 102296100, 102299100), то для кодів 103000000 (свині, живі) й 104000000 (вівці та кози, живі) такої деталізації немає. Крім того невідомо для яких цілей імпортуються не племінні тварини за кодом 101000000 (коні, віслюки, мули, лошаки, живі);

- серед м'яса первинної переробки, що імпортується, для подальшої переробки на вітчизняних підприємствах, надходить морожене м'ясо, субпродукти їстівні великої рогатої худоби, свиней, овець, кіз, коней, віслюків, мулів або лошаків, свіжі, охолоджені або морожені (код 206000000), свинячий жир, який відокремлений від пісного м'яса, та жир свійської птиці, не витоплені та не виділені іншим способом, свіжі, охолоджені, морожені, солені або в розсолі (код 209000000). Однак, якщо для м'яса великої рогатої худоби є деталізація по мороженій продукції (код 202000000), то для м'яса малої рогатої худоби та свиней такої деталізації немає. Крім того, певна частина мороженого м'яса і субпродуктів, що хоча й не користується великим попитом серед населення, надходить на споживчий ринок.

Тому наша подальша оцінка є припущенням на основі непрямих даних.

Імпорт гіпотетичної сировини для вітчизняних м'ясопереробних заводів з моменту підписання угоди про Асоціацію Україна-ЄС постійно коливається (табл. 2). Наразі Україна не імпортує великої рогатої худоби для забою. Проте, у випадку з імпортом малої рогатої худоби та свиней не можна із впевненістю робити такого висновку із причин описаних вище. Найбільше м'ясної продукції, як потенційної сировини для внутрішньої переробки, надходить за кодами: 206000000, 207140000 і 209000000.

Для того, щоб з'ясувати, яку частку імпорт займає у структурі джерел надходження сировини на вітчизняні м'ясопереробні заводи, живу масу сільськогосподарських тварин, що надійшли на м'ясопереробні підприємства необхідно перевести у забійну. Для цього використовуємо усереднений коефіцієнт 0,5.

Табл. 2. Обсяги імпорту окремих видів тваринницької продукції, тис. тонн*

Назва і код товару згідно з УКТ ЗЕД	Рік										
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
М'ясо великої рогатої худоби, морожене (код 202000000)	1,8	1	1,3	0,9	1,1	0,9	1,4	1,9	0,79	2,1	2,5
Субпродукти істівні... свіжі, охолоджені або морожені (код 206000000)	26,3	28,6	23,7	24,0	27,2	25,8	24,3	22,8	15,8	12,4	10,9
М'ясо і субпродукти птиці морожене за кодами:											
207120000	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0	0,6	0,5	0,2	0,1	0,6
207140000	53,6	55,7	74,4	106,8	121,5	122,8	99,5	111,3	70,9	56,2	41,2
207270000	7,2	5,4	8,8	11,4	8,7	7,9	7,3	7,1	3,5	2,8	2,4
207420000	0	0	0	0	0	0,2	0,2	0,4	0,1	0,1	0,3
207450000	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0	0
Свинячий жир... та жир свійської птиці... свіжі, охолоджені, морожені, солені або в розсолі (код 209000000)	70,4	56,5	45,0	53,6	59,9	46,5	35,7	34,8	31,3	24,5	14,7
Всього	159,4	147,3	153,3	196,8	218,6	204,1	169	178,9	122,6	98,2	72,6

Примітка. * – побудовано автором за даними [13]

Отже, частка імпорту у структурі джерел надходження сировини на вітчизняні м'ясопереробні заводи в 2014–2021 рр. коливалася в межах 17–25 % (рис. 2).

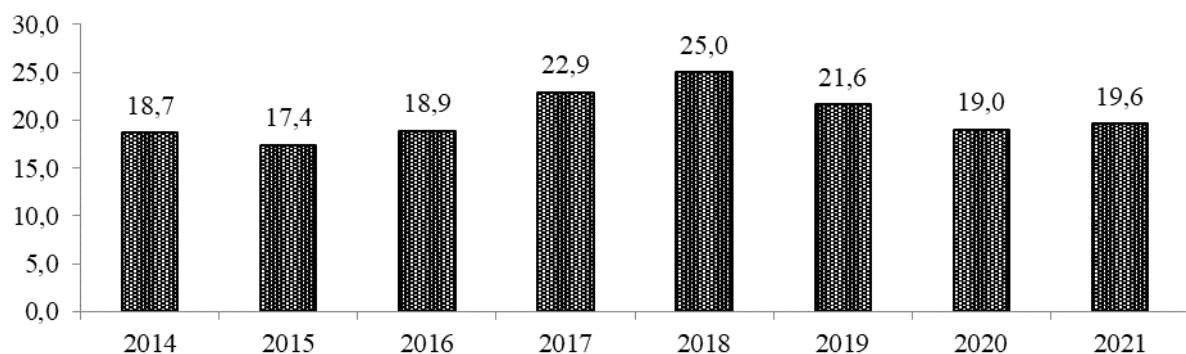

Рис. 2. Частка імпорту у структурі джерел надходження сировини на вітчизняні м'ясопереробні заводи, %*

Примітка. * – побудовано автором за даними [12, 13]

Таким чином, в середньому 20 % у структурі джерел надходження сировини на вітчизняні м'ясопереробні заводи займає імпорт. Як показують подальші дослідження вирішальне значення у надходженні імпортової м'ясної сировини на українські переробні підприємства займають виробники країн ЄС:

- по коду 202000000 квота країн ЄС займає 98,9 %. Найбільшими постачальниками були Австрія (59,2 %), Литва (27,6 %) і Польща (7,0 %);
- по коду 206000000 квота країн ЄС займає 97,3 %. Найбільшими постачальниками були Польща (46,0 %), Нідерланди (12,8 %), Франція (11,6 %) і Швеція (6 %);
- по коду 207140000 квота країн ЄС займає 98,9 %. Найбільшими постачальниками були Польща (74,1 %) і Угорщина (16,4 %);
- по коду 207270000 квота країн ЄС займає 98,9 %. Найбільшими постачальниками були Польща (72,2 %) та Італія (6,8 %);
- по коду 209000000 квота країн ЄС займає 100 %. Найбільшими постачальниками були Польща (59,7 %), Нідерланди (22,6 %) та Іспанія (6,4 %).

Як і у попередньому випадку, в джерелах постачання молочної сировини для вітчизняних підприємств молочної промисловості сталися помітні зміни (табл. 3).

Табл. 3. Надходження молока на підприємства, що займалися його переробкою, тис. тонн*

Джерело надходження	В середньому за період, років					
	2004– 2006	2007– 2009	2010– 2012	2013– 2015	2016– 2018	2019– 2021
Куплено у сільськогосподарських підприємств	1759,3	1752,2	2302,5	2781,7	2640,1	2548,1
Куплено у господарств населення	3578,4	3246,0	2235,6	1635,7	1175,2	712,7
Надійшло на перероблення молока, виробленого переробними підприємствами	0,0	42,4	30,5	21,8	27,2	19,4
Прийнято на давальницьких засадах	173,6	367,5	139,6	50,1	394,2	222,9
Всього	5511,3	5408,1	4708,2	4489,3	4236,7	3503,2

Примітка: * – побудовано автором за даними [12]

Перш за все слід відмітити негативну тенденцію – впродовж досліджуваного періоду мало місце стійке скорочення надходження сировини на молокопереробні підприємства. За досліджуваний період даний показник зменшився на 39,0 %. Іншою помітною зміною стало суттєве скорочення надходження сировини від господарств населення. За досліджуваний період її

кількість скоротилася на 84,0 %. З одного боку – це позитивне явище. Адже відомою проблемою тваринницької продукції, що виробляється в господарствах населення є її невідповідність міжнародним стандартам якості. З іншого боку – це спричинило загострення дефіциту сировини для української молокопереробної промисловості.

Позитивною тенденцією є збільшення надходження сировини від сільськогосподарських підприємств. За досліджуваний період її кількість зросла на 50 %. Головною перевагою тваринницької продукції, що виробляється сільськогосподарськими підприємствами порівняно із продукцією господарств населення є її відповідність міжнародними стандартам якості. Це означає, що за рівних інших умов готова молочна продукція вироблена із такої сировини може експортуватися в країни ЄС.

На відміну від попереднього кейса, кількість сировини, що виробляється переробними підприємствами незначна. Її частка коливається від 1 до 9 %. Що вказує на значні невикористані резерви даного джерела молочної сировини для вітчизняної молочної промисловості.

В умовах суттєвого загострення проблеми дефіциту молочної сировини для вітчизняних підприємств, додатковим її джерелом є відповідний імпорт. Звісно, в силу біологічних особливостей сирого молока, Україна його не імпортує. На територію нашої країни, в числі іншого, ввозиться продукція отримана в результаті первинної переробки молочної сировини – пастеризоване молоко та вершки різної жирності. Про те, що ця продукція ввозиться для подальшої переробки може свідчити два факти:

1) в 2024 р. ціна імпоротної продукції була суттєво нижчою, ніж відповідні ціни споживчого ринку. Наприклад, молоко та вершки, незгущені та без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин жирністю від 1 до 6 % ввозилися за митною ціною 30,07 грн. за 1 кг [13, 14]. Тоді як середньорічна ціна даної продукції на споживчому ринку становила 39,99 грн. за 1 кг [15];

2) вказана продукція імпортується в тарі 2 та 2,5 л. Така тара вважається великою сімейною упаковкою, що не користується попитом серед пересічних споживачів. Більше 95% молока та вершків продаються в тарі 0,5 та 1 кг.

Обсяги імпорту окремих видів молочної продукції, що може мати подвійне призначення (продаж на споживчому ринку та подальша переробка) демонструють нестабільну динаміку (табл. 4). Їх частка у структурі молочної сировини, що надійшла на переробку за середніми показниками 2019–2021 рр. не перевищує 1 %.

Найбільшим постачальником європейської молочної продукції на український ринок є Польща – в 2024 р. її частка у відповідному українському імпорті становила більше 77 %. Ще майже 8 % припадає на Литву та Німеччину. А в цілому квота ЄС становить 90 %.

Табл. 4. Обсяги імпорту молока та вершків, не згущених та без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин (401000000 за УКТ ЗЕД), тонн*

Назва і код товару згідно з УКТ ЗЕД	Рік										
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
З вмістом жирів не більш як 1 мас. %	–	1,5	–	1,3	1,2	0,1	4,1	10	2,3	1,8	0
З вмістом жирів понад 1 мас. %, але не більш як 6 мас. %	1443,7	34,4	77,9	142,9	480,2	2642,3	10084,4	11670,8	8281,2	3968,3	835,7
З вмістом жиру більш як 6 мас. %, але не більш як 10 мас. %	423,1	288,3	373,4	573,1	682,2	702,4	871,5	965,5	575,9	638,2	736,1
З вмістом жиру більш як 10 мас. %	479,8	83,3	135,1	119,2	162,1	252,6	2008,9	1722,3	526,4	517,5	448,8
Всього в еквіваленті молока базисної жирності (3,4%), тис. тонн	5,3	1,2	1,8	2,2	3,1	5,9	24,3	24,4	13,0	8,6	5,2

Примітка. * – побудовано автором за даними [13]

Висновки. 1. У джерелах постачання тваринницької сировини для вітчизняних підприємств м'ясопереробної промисловості сталися помітні зміни: 1) суттєве скоротилося надходження сировини від сільськогосподарських товаровиробників, переважно за рахунок продукції, виробленої в господарствах населення – у 15,1 рази; 2) зросла квота власно виробленої переробними підприємствами сировини – з 0 % в 2004 р. до 83,3 % у 2021 р.; частка імпорту у структурі джерел надходження сировини на вітчизняні м'ясопереробні заводи в 2014–2021 рр. коливалася в межах 17–25 %.

2. В джерелах постачання молочної сировини для вітчизняних підприємств молочної промисловості сталися помітні зміни: 1) на 84 % скоротилося надходження сировини від господарств населення; 2) на 50 % зросло надходження сировини від сільськогосподарських підприємств; 3) частка власно виробленої переробними підприємствами сировини коливається від 1 до 9 %; 4) імпорт молочної сировини відбувається у вигляді пастеризованого молока та вершків різної жирності. Оцінити точну кількість імпорту сировини

не видається можливим адже вказана продукція може використовуватися і як кінцева, і як проміжна.

Література:

1. Россоха В. В., Петриченко О. А. Виробництво і розподіл молока за обсягами та якісними і ціновими характеристиками. *Економіка АПК*. 2018. Том 25. № 7. С. 27–36.
2. Хрип'юк В. І. Харчова промисловість України: ретроспективний аналіз та сучасні проблеми розвитку. *Економіка АПК*. 2018. Том 25. № 9. С. 77–85.
3. Шевченко А. В., Табачук Н. О. Сучасний стан ринку молочної продукції та забезпечення її якості в умовах євроінтеграції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 27. Частина 2. С. 101–107. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-40>
4. Коваленко О. В., Лисенко Г. П. Втрати продовольства як індикатор збалансованості інноваційних процесів у продовольчому ланцюгу. *Економіка АПК*. 2020. Том 27. № 3. С. 72–80. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003072>
5. Захарчук О. В. Розвиток експорту агропродовольчої продукції в Україні. *Економіка АПК*. 2021. Том 28. № 1. С. 28–33. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101028>
6. Коваленко О. В., Ященко Л. О. Ефективність інноваційної діяльності харчової промисловості в системі цілей сталого розвитку країни. *Економіка АПК*. 2021. Том 28. № 5. С. 46–56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202105046>
7. Власенко І., Семко Т. М'ясопереробна галузь України: тенденції та перспективи. *Товари і ринки*. 2021. № 4. С. 16–25. [https://doi.org/10.31617/tr.knute.2021\(40\)02](https://doi.org/10.31617/tr.knute.2021(40)02)
8. Баль-Прилипко Л., Ніколаєнко М., Чередніченко О., Даниленко С., Степасюк, Л. Актуальні проблеми м'ясопереробної галузі та практичні підходи до вдосконалення рецептур ковбасних виробів. *Продовольчі ресурси*. 2022. Том 10. № 19. С. 26–37. <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-19-03>
9. Гладій М. Р., Просович О. П. Сучасний стан та перспективи розвитку молочної галузі України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2022. Том 6. № 2. С. 20–31. <https://doi.org/10.23939/semi2022.02.020>
10. Михайленко О. В. Молочна промисловість України: аналіз стану та перспективи розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 65. С. 197–200. <https://doi.org/10.32843/infrastructure65-33>
11. Ужва А. М. Аналітичний моніторинг стану виробництва молока в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 236–239. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-40>
12. Сільське господарство України [Електронний ресурс]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf
13. Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу [Електронний ресурс]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/e_iovt/arh_iovt2025.htm

14. Використання насіння соняшнику [Електронний ресурс]. 17.06.2020. URL: <https://nuseed.com/ua/використання-насіння-соняшнику/>
15. Середні споживчі ціни на товари (послуги) [Електронний ресурс]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ct/sctp/Arch_sctp_u.htm

References

1. Rossokha, V. V., Petrichenko, O. A. (2018). Production and distribution of milk by volume, quality, and price characteristics. *Economy of Agro-Industrial Complex*, 25(7), 27–36. [in Ukrainian].
2. Khrip'iuk, V. I. (2018). Food industry of Ukraine: retrospective analysis and current development problems. *Economy of Agro-Industrial Complex*, 25(9), 77–85. [in Ukrainian].
3. Shevchenko, A. V., Tabachuk, N. O. (2019). Current state of the dairy market and ensuring its quality under Ukraine's European integration. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 27(2), 101–107. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-40>. [in Ukrainian].
4. Kovalenko, O. V., Lysenko, H. P. (2020). Food losses as an indicator of balanced innovation processes in the food chain. *Economy of Agro-Industrial Complex*, 27(3), 72–80. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003072>. [in Ukrainian].
5. Zakharchuk, O. V. (2021). Development of agro-food exports in Ukraine. *Economy of Agro-Industrial Complex*, 28(1), 28–33. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101028>. [in Ukrainian].
6. Kovalenko, O. V., Yashchenko, L. O. (2021). Efficiency of innovative activities of the food industry within the country's sustainable development goals. *Economy of Agro-Industrial Complex*, 28(5), 46–56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202105046>. [in Ukrainian].
7. Vlasenko, I., Semko, T. (2021). Meat processing industry of Ukraine: trends and prospects. *Goods and Markets*, 4, 16–25. [https://doi.org/10.31617/tr.knute.2021\(40\)02](https://doi.org/10.31617/tr.knute.2021(40)02). [in Ukrainian].
8. Bal-Prilypko, L., Nikolaenko, M., Cherednichenko, O., Danylenko, S., Stepasyuk, L. (2022). Current problems of the meat processing industry and practical approaches to improving sausage product recipes. *Food Resources*, 10(19), 26–37. <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-19-03>. [in Ukrainian].
9. Hladii, M. R., Prosovych, O. P. (2022). Current state and development prospects of Ukraine's dairy sector. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series "Problems of Economics and Management"*, 6(2), 20–31. <https://doi.org/10.23939/semi2022.02.020>. [in Ukrainian].
10. Mykhailenko, O. V. (2022). Dairy industry of Ukraine: analysis of the state and development prospects. *Market Infrastructure*, 65, 197–200. <https://doi.org/10.32843/infrastructure65-33>. [in Ukrainian].
11. Uzhva, A. M. (2024). Analytical monitoring of milk production in Ukraine. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 9(2), 236–239. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-40>. [in Ukrainian].

12. *Agriculture of Ukraine* [Electronic resource]. https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf. [in Ukrainian].
13. *Foreign trade of selected goods by countries of the world* [Electronic resource]. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/e_iovt/arh_iovt2025.htm. [in Ukrainian].
14. *Use of sunflower seeds* [Electronic resource]. 17.06.2020. <https://nuseed.com/ua/використання-насіння-соняшнику/>. [in Ukrainian].
15. *Average consumer prices for goods (services)* [Electronic resource]. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ct/sctp/Arch_sctp_u.htm. [in Ukrainian].

Annotation

Hrabek Ya.

Sources of raw material supply for domestic meat processing and dairy processing plants

The formation and development of the value chain in the agrarian sector of Ukraine's economy depends on the completeness and scale of the restoration of economic ties between agricultural producers and food industry enterprises. The situation is particularly difficult in the livestock sub-complexes of the agro-industrial complex – meat and dairy products. The decline in livestock numbers and meat and dairy production, excessive exports of grain products against the backdrop of increased imports of finished meat and dairy products are the reasons for the continuing stagnation of Ukraine's meat and dairy processing industry. Therefore, a clear assessment of the sources of raw materials for domestic meat processing plants and dairy plants, and the development of measures based on this assessment aimed at eliminating and preventing existing raw material shortages in the future, is an important research task.

There have been noticeable changes in the sources of supply of livestock raw materials for domestic meat processing enterprises: 1) there has been a significant reduction in the supply of raw materials from agricultural producers, mainly due to products produced in private households – by 15.1 times; 2) the share of raw materials produced by processing enterprises has increased from 0% in 2004 to 83.3% in 2021; the share of imports in the structure of raw material sources for domestic meat processing plants in 2014-2021 fluctuated between 17% and 25%.

There have been noticeable changes in the sources of milk supply for domestic dairy enterprises: 1) the supply of raw materials from private farms has decreased by 84%; 2) the supply of raw materials from agricultural enterprises has increased by 50%; 3) the share of raw materials produced by processing enterprises ranges from 1 to 9%; 4) dairy raw materials are imported in the form of pasteurized milk and cream of various fat contents. It is not possible to estimate the exact amount of raw material imports, as these products can be used both as end products and as intermediate products.

Key words: *value chain, food industry, meat raw materials, dairy raw materials, private households, agricultural enterprises, own production, imports*